

Zielony skarb Śląska

Region • Co słyhać w leśnych ostojach?

Kto uwierzy, patrząc z okna swego mieszkania, że „lesistość” naszego województwa wynosi 31% (kraju – 28,8%). Na terenie zasięgu administracyjnego Nadleśnictwa Katowice obejmującym 644 km² mieszka w 8 dużych aglomeracjach miejskich i 6 mniejszych miastach ponad 1,5 mln mieszkańców, a tereny leśne którymi zarządzają Lasy Państwowe to ok. 14.000 ha. Ponieważ jednak gęstość zaludnienia wynosi 1500 osób km² (w kraju 122 osoby/km²), na 1 mieszkańca przypada zaledwie 1 ar lasu.

Nie było nas, był las. Nie będzie nas, będzie las. Czy aby na pewno? Współcześnie niezwykle trudno jest pogodzić rozwój miast i utrzymanie lasów w liczbie i jakości, jak przed laty.

Przemysł

Nie jest to jedynie kwestia wpływu przemysłu ciężkiego, który stanowił o sile naszego regionu i doprowadził do ogromnych zniszczeń środowiska naturalnego, a właśnie przede wszystkim lasy były narażone na wpływ zanieczyszczeń powietrza i wody oraz przekształceń gleby. Tylko odporne gatunki mogły żyć w takim środowisku, stąd dziś nasze lasy to głównie sosna zwyczajna, dąb szypułkowy, brzoza brodawkowata. Prawie nie ma jodły i świerka – gatunków delikatnych i wrażliwych. Oczywiście to się zmienia. Zmiany strukturalne oraz wyparcie przemysłu ciężkiego przez nowsze technologie pozwoliło na odradzanie się lasów. Jednocześnie górnictwo przyniosło efekt dużych zmian w ukształtowaniu terenu, tworzeniu się obniżen tereni i wypełnieniu ich wodą, a to z kolei pociągnęło za sobą rozwój gatunków charakterystycznych dla terenów bagiennych. Jednak przemysł to jednak nie wszystko.

Wzrost liczby ludności i rozwój infrastruktury

Przyrost demograficzny, a także rozwój infrastruktury, zaowocowały zapotrzebowaniem na większą ilość dróg, także w związku z rozwojem przemysłu motoryzacyjnego. O zalesianiu nawet trudno mówić w naszym regionie, a to ze względu na brak gruntów

o takim przeznaczeniu. Nie znaczy to jednak, że nowych lasów nie przybywa. Stare lub chore drzewa są wycinane, a na ich miejsce sadi się nowe. Rocznie w nadleśnictwie odnawia się ok. 65 ha lasów. Sadzonki posiadają odpowiednie certyfikaty i kupuje się je wyłącznie u wyspecjalizowanych producentów. Niestety, ten brak gruntów oraz wzrastająca ilość inwestycji w postaci nowych dróg, powoduje, że bilans zalesiania jest ujemny. Problem dróg dotyka również zwierząt, które na skutek wszelkiego rodzaju barier komunikacyjnych nie mogą migrować lub giną pod kołami samochodów. Narusza to także równowagę biologiczną.

Wandalizm, pożary, śmieci w regionie tak gęsto zaludnionym są praktycznie nie do zwalczania. Wszelkie stosowane metody przeciwdziałania tym problemom nie odniosą skutku bez odpowiedniej edukacji ekologicznej, co najlepiej skutkuje w przypadku ludzi młodych, których możemy jeszcze wychować w duchu szacunku dla przyrody.

Zadanie Lasów Państwowych w tym zakresie polega przede wszystkim na uświadamianiu znaczenia lasów, ich zagrożenia i sposobach ochrony, a także na opisywaniu pracy ludzi, którzy zawodowo są zaangażowani w opiekę na naszych lasami.

Polityka i gospodarka leśna

Jej istnienie opiera się w przeważającym stopniu w oparciu o działalność publiczną. To właśnie państwo na swoich barkach dźwiga najważniejsze funkcje administracyjne i organizacyjne. Z pewnością

cią lasy są najważniejszym elementem bezpieczeństwa ekologicznego kraju. Powietrze, gleba, wody decydują o warunkach naszego zdrowia, a nawet życia. Mamy to szczęście, że drewno jest jednym z nielicznych surowców, które są odnawialne. Nie można jednak beztrako potraktować go bezmyślną wycinką, jak ma to miejsce na przykład w amazońskiej dżungli. Wycięte drewno magazynuje szkodliwe składniki powstałe w wyniku spalania węgla, a jego odpady są całkowicie bezpieczne i przyjazne środowisku.

Ochrona przyrody

Wzorem Chińczyków sprzed 1000 lat i u nas stworzono Ustawę o ochronie przyrody, która reguluje od strony formalnej sposoby działania w tym zakresie. Zachowanie równowagi i jednocześnie różnorodności przyrodniczej pozwala na zachowanie ciągłości istnienia gatunków. Bogactwo tych form (pomijając osobne jednostki, jakimi są Parki Narodowe) na szczęście dotyczy także naszych lasów, a zatem spotykamy tu i rezerwy przyrody, i parki krajobrazowe, zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu, obszary Natura 2000, pomniki przyrody, wszelkiego rodzaju stanowiska dokumentacyjne, użytki ekologiczne oraz obowiązuje, jak wszędzie indziej, ochrona gatunkowa fauny i flory.

Technika na usługach człowieka

Uczelnie i instytuty naukowe korzystają z terenów będących pod za-

rzędem Lasów Państwowych – mogą tam prowadzić badania, a także korzystać z informacji pracowników Lasów, którzy codziennie opiekują się tymi obszarami. Oczywiście nowoczesne technologie odgrywają niebagatelną rolę w zagospodarowaniu lasu. W szczególności ogromna ilość danych zawartych w Planach Urządzania Lasu może być dzięki np. informatyce odpowiednio opracowana i wykorzystana. W samym lesie jednak nic nie zastąpi człowieka, który musi wykonywać swoją pracę w trudnym terenie. Choćby teraz, kiedy kończy się zima zakładane są nowe uprawy, porządkuje się szlaki komunikacyjne, trwają pierwsze prace pielęgnacyjne w młodnikach, ale przede wszystkim trzeba przygotować zabezpieczenia przeciwpożarowe przed pierwszymi upałami.

Perelki

Dawna Puszcza Śląska już nie istnieje. Dziś pozostał po niej Rezerwat Częściowy „Las Murkowski” o ogromnej urodzie krajobrazu i bogactwie fauny i flory. Rezerwat ma również korzystny wpływ na środowisko, bowiem buczyna posiada dużą zdolność absorpcji pyłów i metali ciężkich.

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Źródła Kłodnicy”, którego szczególnie ważna jest hydrologiczna i gospodarcza funkcja źródeł jako zasobu wodnego. Przyroda zaś zafundowała

nam przepiękne drzewostany ze 120-130 letnią olchą czarną.

Zespół przyrodniczo-krajobrazowy „Uroczysko Buczyzna” na terenie leśnictwa Panewnik. Znajdziemy tu dorodny, stary drzewostan, w którego skład wchodzi wiekowe buki, dęby szypułkowe i bezszypułkowe. Wiele z nich jest okazami pomnikowymi.

Użytek ekologiczny „Płone Bagno” – ten fragment torfowiska ze stanowiskami rzadkich i chronionych roślin służy ochronie lokalnej różnorodności biologicznej (pojęcie użytku wprowadzono dopiero w 1991 roku).

Wreszcie Rezerwat florystyczny „Ochojec”, który, co jest szczególnie ważne, położony jest w bezpośredniej bliskości aglomeracji miejskiej.

Jesteśmy nietypowym regionem. Wielka aglomeracja miejska. Rozległe obszary rolnicze. Przemysł i potężna infrastruktura. Wszystko to wciśnięte w połacie leśnych terenów. Nadleśnictwo Katowice, wchodzące w skład organizacji pod nazwą Lasy Państwowe, ma zatem nietypowe i trudne zadanie. Dla tak ogromnego konglomeratu, jakim jest Śląsk, brak zieleni to duszenie się w betonowych pudłach, a brak przemysłu i dróg, to hamulec ekonomiczny. Jednak połączenie tych dwóch – zdaje się niemożliwych do pogodzenia – wymiarów, jest naszym wspólnym priorytetem.

Aleksandra Polewka

Kolumna dofinansowana przez

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Katowicach

Nasze parki

Wielkopolski Park Narodowy

Parki narodowe wyobrażamy sobie zazwyczaj jako odludne, dzikie tereny. Mamy jednak taki, który nieco odbiega od obiegowych wyobrażeń. Przez jego teren jeżdżą pociągi intercity, przebiega też przelotowa droga krajowa do Zielonej Góry. Skrajem parku jeżdżą również autobusy komunikacji miejskiej z Poznania, a do autostrady jest zaledwie kilka kilometrów. Już wiadomo, że mowa o Wielkopolskim Parku Narodowym.

Utworzono go rozporządzeniem Rady Ministrów z 16 kwietnia 1957 r. Obecnie liczy 75,84 km². Do terenów parku przylegają cztery miasta: Słupsk, Mosina, Puszczykowo i Luboń. Wschodnią granicę parku na krótkim odcinku wyznacza rzeka Warta.

Teren ten zawdzięcza swoją rzeźbę działaniu lodowca w starożytności. Efektem dawnych zlodowaceń jest kilkanaście jezior, w większości o charakterze rynnowym. Takie jeziora mają podłużny kształt. Pozostałością po lodowcu są wzniesienia na terenie parku. Nie są one może imponujące, gdyż ponad dolinę rzeki Warty, płynącej tu na wysokości nieco poniżej 60 m, najwyższej wznosi się Osowa Góra (132 m n.p.m.).

Znaczna część parku jest pokryta lasami, jednak spore tereny stanowią... pola uprawne, używane przez wielkopolskich rolników. W kilku miejscach zachowały się cenne pod względem przyrodniczym bagna, porośnięte szuwarami. Warto odnotować, że np. położone na wschód od

Słężewa Bagno Dębienko sąsiaduje z... Suchymi Zboczami – również terenem ochrony ścisłej. To jeden z przykładów kontrastu.

Tereny WPN są bardzo łatwo dostępne pod względem komunikacyjnym. Przez północno-zachodnią część parku przebiega linia kolejowa, którą kursują pociągi (w tym i ciągnięte parowozami) z Poznania do Wolsztyna. Przystanek Trzebaw Rosnówko znajduje się na terenie WPN. Równoległe do kolei biegnie droga krajowa nr 5, po której dość licznie jeżdżą autobusy PKS. Z kolei we wschodniej części parku biegnie linia kolejowa Poznań – Leszno – Wrocław. Jeszcze kilka lat temu dało się dojechać do środka parku do stacji Osowa Góra.

Po terenie WPN można poruszać się tylko drogami publicznymi i znakowanymi szlakami. Jest ich pięć: czarny, czerwony, żółty, zielony i niebieski. Wydawać by się mogło, że to mało – ale tworzą one wystarczającą siatkę w terenie. Prowadzą nie tylko do najciekawszych przyrodniczo zakątków, lecz także np. do miejsc pochówku Polaków zabitych przez hitlerowców w XX wieku, jak to ma miejsce na szlaku zielonym.

Na pierwszy rzut oka nie wiadomo jakich osobliwości przyrodniczych można tutaj się spodziewać. Przybysze wypatrzą przede wszystkim lasy sosnowe i dębowe. Dostrzec można gdzieniegdzie takie gatunki jak rosiczka okrągłolistna czy grą-

Wieża widokowa w WPN koło Szreniawy.

żel żółty. Jednak głównym walorem jest tutejszy urozmaicony krajobraz.

Tekst i foto: mędr